

УДК 336.143: 06

О. О. Дорошенко,

к. е. н., доцент кафедри фінансів і кредиту, Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава

Ю. Ю. Ястребов,

аспірант кафедри фінансів і кредиту, Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава

ВИЗНАЧЕННЯ ВПЛИВУ БЮДЖЕТНОЇ ТА ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

O. Doroshenko,

Ph.D. (Econ), Associate Professor of the Department of Finance and Credit, Poltava State Agrarian Academy, Poltava

Y. Yastrebov,

graduate student of the Department of Finance and Credit, Poltava State Agrarian Academy, Poltava

DETERMINATION OF INFLUENCE OF THE BUDGETARY AND FISCAL POLICY OF THE STATE ON EFFICIENCY OF FINANCIAL AND ECONOMIC ACTIVITY OF THE ENTERPRISES

Розглянуто основні напрями та окремі складові здійснення бюджетної політики держави, зокрема у сфері оподаткування, та її взаємозв'язок з показниками фінансово-господарської діяльності окремих підприємств. Досліджено питання оцінки впливу державних заходів у сфері бюджетної та фіскальної політики на показники ділової активності, фінансової стійкості та ліквідності суб'єктів господарювання. Проведено огляд основних методичних підходів визначення величини податкового навантаження на основні показники ефективності фінансової діяльності.

The article considers the main directions and certain components of the budgetary policy of the state, in particular in the sphere of the taxation, and also its influence on indicators of activity of the separate enterprises. The question of an estimation of influence of the state measures in the sphere of the budgetary and fiscal policy on indicators of business activity, financial stability and liquidity of the enterprises is explored. The review of the essential methodical approaches to determination of size of tax burden on the main indicators of efficiency of financial activity is made.

Ключові слова: бюджетна політика, фіскальна політика, податкове навантаження, ділова активність, фінансова стійкість

Key words: budgetary policy, fiscal policy, tax burden, business activity, financial stability.

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Бюджетна політика держави, в тому числі фіскальна, здійснює безпосередній вплив на фінансово-господарську діяльність окремих підприємств, зокрема визначає рівень їх фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності. Вплив податків, зокрема, їх фіскальної та регулюючої функції, визначає обсяг фінансових ресурсів, який залишається у розпорядженні підприємства. Для забезпечення сталого економічного та соціального розвитку держава повинна підтримувати баланс між фіскальною і регулюючою функціями, формуючи відповідним чином податкове навантаження. Рівень податків в економіці повинен бути таким, що здатний забезпечувати ефективність діяльності господарюючих суб'єктів, передусім, надавати можливість створювати власні інвестиційні ресурси та залучати на вигідних умовах кошти зовнішніх інвесторів. Підприємства, з іншого боку, повинні постійно відстежувати зміни у бюджетній політиці держави та досліджувати

вплив окремих складових з метою прогнозування можливих наслідків у повсякденній діяльності окремих господарюючих суб'єктів та галузей народного господарства.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У західній науковій літературі питання впливу рівня оподаткування прибутку підприємств на їхню діяльність досліджували такі вчені, як Е. Аткінсон, А. Ауербах, Д. Йоргенсон, М. Кінг, А. Лаффер, В. Лейбфріц, Е. Мендоза, Дж. Мінц, Дж. Стігліц, М. Фелдстайн, Д. Фулerton, А. Харбергер та ін. Окремі теоретичні і практичні положення впливу бюджетної і податкової політики держави на функціонування підприємств досліджували вітчизняні вчені, такі, як В. Андрущенко, А. Бригалин, О. Василик, О. Вилкова, В. Вишневський, В. Геєць, Г. Гендлер, А. Даниленко, О. Данілов, Л. Демиденко, Т. Єфименко, Я. Жалі, Ю. Іванов, С. Каламбет, О. Кіров, А. Крисоватий, М. Литвин, І. Лу-

ніна, Д. Маслова, П. Мельник, В. Пансков, В. Пушкарьова, М. Романовський, Д. Серебрянський, А. Скрипник, М. Соколов, А. Соколовська, Л. Тарангул, В. Федосов, А. Шабліста, К. Швабій, В. Юрченко, Т. Юткіна.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Однак, незважаючи на значний обсяг наукових праць присвячених даному питанню, залишається невисвітленою низка аспектів, зокрема методичні підходи щодо визначення впливу податкового навантаження на ділову активність підприємства. При цьому питання впливу податкової складової розглядаються на макrorівні, тобто існуючі методики дають можливість дослідити наслідки змін у фіскальній політиці на рівні національної економіки або окремих галузей. Дані методичні прийоми не можна використати для визначення наслідків державних заходів в бюджетній та податковій сферах на рівні окремого підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

За часів незалежності України бюджетна політика держави значною мірою намагалася копіювати моделі, характерні для країн з ринковою економікою, де уряд має важелі у сфері економічної політики і за допомогою яких здатний впливати на обсяг і динаміку доходів і видатків бюджету.

Намагання швидкого поповнення державного бюджету, недотримання принципу економічної обґрунтованості податкового реформування, постійні зміни у податковому законодавстві України посилюють нестабільність умов господарювання шляхом формування надмірного податкового навантаження [4].

Так, професор В.М. Геєць, зазначає, що фактичний рівень фіскального навантаження в нашій державі негативно впливає на конкурентоспроможність різних галузей економіки [3].

За таких умов надходження до бюджету, який одержує держава суто фіскальними методами, менші за обсягом у порівнянні з економічними збитками суб'єктів господарювання.

У сучасних умовах стабільне функціонування підприємства значною мірою залежить від правильного вибору його податкової політики, оскільки податки складають істотну частину його витрат. Тож, фіскальна політика має бути спрямована на забезпечення раціональної системи наповнення бюджету, зростання обсягів виробництва, забезпечення розширеного відтворення, зниження рівня інфляції шляхом маніпулювання інструментами, що регулюють податкові відносини між усіма учасниками бюджетного процесу. Фіскальна політика має бути побудована на таких засадах, щоб, по-перше, забезпечити повне та своєчасне виконання державою своїх функцій, а по-друге, створити сприятливе макросередовище для активної фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, на основі балансу особистих і державних інтересів. Тобто має бути до-

сягнуте оптимальне співвідношення між частиною новоствореної вартості, що залишається у суб'єкта оподаткування, та частиною, що проходить стадію вторинного перерозподілу через податковий та бюджетний механізм.

В основі фіскальної політики мають бути враховані інтереси всіх суб'єктів бюджетних відносин шляхом досягнення збалансованості між мінімізацією податкового навантаження та повнотою реалізації функцій, що виконує держава. Для побудови зваженої фіскальної політики головним завданням є визначення оптимального розміру податкового навантаження, яке дасть змогу зацікавити підприємства у підвищенні рівня ефективності фінансово-господарської діяльності. В контексті цього варто постійно здійснювати аналітичну роботу для досягнення компромісу між державою, з одного боку, і платниками податків — з іншого.

Крім того, досить дієвим механізмом, що дозволяє ефективно побудувати взаємовідносини між платниками податків та бюджетом, є створення системи податкового менеджменту на підприємстві. Така система дозволить врахувати умови діяльності суб'єкта господарювання, специфіку його фінансово-господарської діяльності, сезонність виробництва, обсяги діяльності, відносини з контрагентами, рівень рентабельності та дасть змогу підвищити конкурентоздатність підприємства і забезпечити необхідний рівень податкових надходжень до бюджетної системи.

Тож, ведення зваженої податкової політики на підприємстві, а також використання такого дієвого механізму як податкове планування, дозволить знизити частку витрат на сплату податків на основі оптимізації податкових платежів шляхом вибору діючих систем оподаткування (традиційної чи альтернативних). При чому вибір даних систем має бути направлений не на мінімізацію податкових зобов'язання, а на оптимізацію податкових платежів та їх вплив на фінансовий стан.

Підсумовуючи, відмітимо, що на зростання чистої рентабельності підприємств, а відтак, і рівня фінансової стійкості впливає скорочення витрат та пошук внутрішніх резервів покращення діяльності, в тому числі і за рахунок оптимізації податкових платежів. Ведення виваженої та ефективної фіскальної політики як на макrorівні, так і побудова дієвої системи податкового менеджменту на рівні підприємства, сприяє підвищенню фінансової сталості суб'єктів господарювання та рівня ділової активності, а відтак, створює додаткові можливості для розширеного відтворення та підґрунтя для зростання величини валового внутрішнього продукту.

За таких умов важливого значення набуває наявність у стратегії підприємства складових, які дають можливість адекватно оцінити рівень впливу оподаткування на кінцеві результати своєї діяльності, ефективно будувати свою фінансову політику і забезпечувати не тільки своє економічне зростання, а й розвиток суспільства в цілому [2].

Критерієм оцінки впливу зазначених податків на роботу підприємств може бути прибуток, що є

основним власним джерелом фінансових ресурсів для розвитку виробництва. Податок на прибуток сплачується як частина від отриманого підприємством прибутку і тому має значний вплив на функціонування суб'єктів господарювання, адже при цьому зменшуються можливості розширеного відтворення.

Ефективність впливу системи оподаткування на результати діяльності підприємств можна оцінити за допомогою низки показників, які розраховуються як співвідношення окремих складових фінансових надходжень та сплачених податків. Прикладами таких показників можуть бути податковіддача доходів, податковіддача витрат та податковіддача активів, які розраховуються як відношення суми сплачених податків до суми валового доходу, чистого прибутку, сукупних витрат, та середньорічної вартості активів, відповідно.

Найбільш важливими показниками оцінки ефективності механізму оподаткування є визначення суми податкових платежів, які здійснює підприємство від фонду оплати праці. На другому етапі визначають суму платежів, які входять в ціну продукції, що реалізується, а також суму податку на прибуток та ефективну ставку оподаткування прибутку підприємств. Останнім етапом оцінки ефективності податкового механізму є визначення суми загальних податкових платежів, які розраховуються підсумовуванням усієї суми податків.

Крім того, податкове планування на підприємстві має врахувати всі особливості діяльності суб'єкта господарювання та можливість і доцільність переходу підприємства на альтернативні системи оподаткування, враховуючи вимоги чинного законодавства [1].

Такі дії мають бути направлені на аналіз і подальший вибір найбільш оптимальної системи оподаткування на основі порівняння обсягів сплачуваних, за використовуваної системи оподаткування, податків з розмірами умовно обчислених податкових платежів в рамках альтернативних систем оподаткування (рис. 1).

Таким чином, податкове навантаження на підприємстві визначається як частка загального обсягу сплачених податків, носіями сплати яких є підприємство, до рівня загальної виручки від реалізації та/або до рівня чистого прибутку суб'єкта господарювання.

Податкове навантаження на рівні держави (макрорівні) розраховується як відношення загального обсягу надходжень від сплати податків до величини валового внутрішнього продукту.

ВИСНОВКИ

У процесі планування фінансової діяльності, керівники та спеціалісти підприємств повинні оцінювати рівень впливу податкового навантаження на показники ділової активності, фінансової стійкості та ліквідності. Запропоновано методи оцінки впливу фіскальної політики на фінансові результати діяльності суб'єктів господарювання

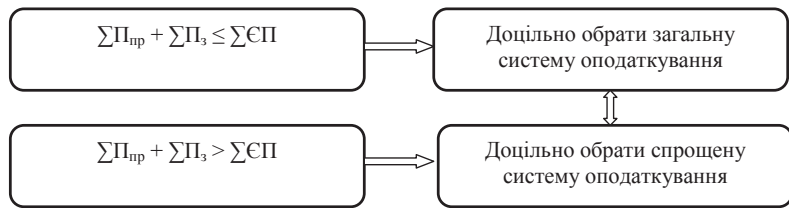

Рис. 1. Механізм вибору оптимальної системи оподаткування для підприємства

шляхом розрахунку показників, які характеризують співвідношення сплачених податків, доходів, витрат та вартості активів.

Література:

1. Безкровний О.В. Особливості та необхідність розрахунку податкового навантаження для сільськогосподарських товаровиробників / О.В. Безкровний // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Вип. 2. — Т. 3. Економічні науки. — Полтава: ПДАА. — 2011. — С. 32—37.

2. Макаренко Ю.П. Альтернативні системи оподаткування малого і середнього бізнесу у сільському господарстві / Ю.П. Макаренко, О.В. Безкровний // Управління проектами та розвиток виробництва: збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. — 2012. — № 1 (41) — С. 77—83.

3. Серебрянський Д.М. Оцінка рівня та ефективності перерозподілу ВВП через публічний сектор економіки України / Д.М. Серебрянський, А. М. Вдовиченко, А. І. Зубрицький // Фінанси України. — 2013. — № 4. — С. 45—57.

4. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / За заг. ред. В.М. Гейця [та ін.]. — К.: НВЦ НБУВ, 2009. — 687 с.

References:

1. Bezkravnyj, O. V. (2011), "Features and necessity of calculation of the tax loading arefor agricultural commodity producers", Naukovi pratsi Poltav's'koj derzhavnoj ahrarnoj akademii Ekonomichni nauky, vol. 2, no. 3, pp. 32—37.

2. Makarenko, Yu. P. and Bezkravnyj, O. V. (2012), "The alternative systems of taxation of small and midsizebusinesses are in agriculture", Upravlinnia proektamy ta rozvytok vyrobnytstva : zbirnyk naukovykh prats' Shkhydnoukrains'koho natsional'noho universytetu imeni Volodymyra Dalia, vol. 1(41), pp. 77—83.

3. Serebrians'kyj, D. M. Vdovychenko, A. M. and Zubryts'kyj, A. I. (2013), "An estimation of level and efficiency of edistribution of GDPis through the public sector of economy of Ukraine", Finansy Ukrainy, vol. 4, pp. 45—57.

4. Hejts, V. M. (2009), Sotsial'no-ekonomichnyj stan Ukrainy: naslidky dlia narodu ta derzhavy: natsional'na dopovid [Socio-economic Ukraine: consequences for people and the state: national report], NVTs NBUV, Kuiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 20.10.2015 р.